

Коваленко І.А.

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ Й ОХОРОНИ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА ТА СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Наукова стаття присвячена проблемам, пов'язаним із порушенням прав на використання об'єктів інтелектуальної власності в мережі Інтернет. Метою цієї роботи є аналіз основних актуальних проблем у сфері охорони й захисту прав інтелектуальної власності в Інтернеті. Оскільки всесвітня мережа Інтернет є загальнодоступним інформаційним простором, що не має єдиного централізованого керування, єдиного власника та відокремленого майна, саме цим ставить під загрозу авторські та суміжні права. Судовий захист прав, порушених за допомогою використання Інтернету, ускладнюється їх анонімністю та технічними проблемами. Саме це створює можливості для уникнення відповідальності за порушення авторського права.

Ключові слова: захист права інтелектуальної власності, комп'ютерні і мережеві технології, плагіат, сучасні технології, порушення авторського права, незаконне копіювання.

Актуальність дослідження. У наш час, коли комп'ютерні і мережеві технології з кожним днем переходять на новий технологічний рівень розвитку, Інтернет та інформація, що в ньому міститься, стали невід'ємною частиною життя сучасного суспільства.

Нині існує чимало проблем, пов'язаних із порушенням прав на використання об'єктів інтелектуальної власності в мережі Інтернет. Однією з причин вказаного є полегшення доступу до цих об'єктів через поширення комп'ютерних комунікацій, що могло б бути виключно позитивним явищем, адже надало нові можливості для розвитку і доступу до освіти, духовного, культурного та інтелектуального розвитку. Проте користувачі мережі далеко не завжди обмежуються такими цілями, дедалі частішають випадки зловживання комп'ютерними комунікаціями і порушення прав третіх осіб в Інтернеті.

Необхідно зауважити, що Інтернет є загальнодоступним інформаційним простором глобального характеру, що не має єдиного централізованого керування, єдиного власника та відокремленого майна, саме цим ставить під загрозу авторські та суміжні права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У роботі наведені та проаналізовані статті відомих науковців і фахівців у сфері інтелектуальної власності та міжнародного права, зокрема:

М. Денисюка, Р. Шишки, В. Луця, М. Мельникова, С. Галінської, В. Антипенка, О. Городова, Л. Городянської, О. Яковенко тощо.

Метою цієї роботи є аналіз основних актуальних проблем у сфері охорони й захисту прав інтелектуальної власності в Інтернеті.

Завданнями виступає окреслення шляхів вирішення найбільш актуальних проблем у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності в Інтернеті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Центральне місце у міжнародно-правовому регулюванні охорони авторського та суміжних прав посідає Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів, що була прийнята 9 вересня 1886 р. Пізніше важливою міжнародно-правовою основою захисту авторських та суміжних прав стала Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності 1967 року.

До інших важливих міжнародних нормативно-правових документів у сфері захисту авторського і суміжних прав відносять Всесвітню (Женевську) конвенцію про авторське право 1952 р., Угоду про співробітництво в галузі охорони авторського права і суміжних прав 1993 р., Міжнародну конвенцію про охорону прав виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення (Римська конвенція) 1961 р., Женевську конвенцію про охо-

рону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їх фонограм 1971 р. та ін.

Важливе значення для захисту авторських прав в Інтернеті на міжнародному рівні було закладено в 1996 році на дипломатичній конвенції Всесвітньої організації інтелектуальної власності (далі – ВОІВ). Саме тоді був прийнятий Договір ВОІВ про виконання і фонограми з метою забезпечення відповідних прав і можливостей власників щодо ефективної охорони під час розповсюдження їх творів через Інтернет шляхом електронної торгівлі. Проте для ефективної реалізації інтернет-договорів необхідні відповідні заходи на національному рівні кожної з держав [1, с. 10].

Законодавче регулювання цієї сфери та судовий захист прав, порушених за допомогою використання Інтернету, ускладнюється їх анонімністю та технічною складністю, що і створює можливості для уникнення відповідальності за порушення авторського права.

Дослідник особливостей захисту авторського права у мережі Інтернет Т. Рудник виділяє такі правові проблеми захисту авторського права, викликані розвитком інформаційних технологій [2, с. 73]:

1. Відсутність нормативно-правових актів, які б регулювали цю сферу відносин; правова невизначеність багатьох ключових понять або недостатнє їх відпрацювання. Наприклад, відсутнє законодавче визначення поняття глобальної мережі Інтернет тощо.

2. Транскордонний характер використання об'єктів авторського права через мережу Інтернет. Відкриття доступу до об'єкта права інтелектуальної власності в Інтернеті дає можливість використовувати його фактично в усьому світі, тому виникають випадки, коли об'єкти авторського права використовуються користувачем мережі Інтернет на території, де відповідні норми права не діють.

3. Після розміщення об'єкта в Інтернеті виникає проблема щодо можливості простеження ким і як буде використовуватися такий об'єкт авторського чи суміжних прав. Це пов'язано, насамперед, з тим, що доступ до відповідного об'єкта виняткових прав відкривається одночасно для гранично широкого кола осіб, що сягає мільйонів користувачів Інтернету.

4. Велика кількість (з тенденцією до збільшення) порушень авторського права, оскільки дієві механізми захисту авторського права відсутні.

На думку науковця М. Мельникова, законодавець має підвищити рівень покарань за порушення у вказаній сфері залежно від рівня суспільної небезпеки. Уряд активними діями має довести

суспільству, що він не потуратиме порушенням авторських прав у сфері інформаційних технологій і за їх допомогою.

Незаконне копіювання як одна із проблем захисту авторського права завдає значної шкоди авторам книг, фільмів, авторам та виконавцям музичних творів, оскільки перешкоджає їм отримувати доходи за їхню діяльність та утримує їх від подальшого інвестування в творчу діяльність, що може навіть підірвати розвиток тієї чи іншої сфери творчої діяльності [3, с. 216].

Особливої уваги заслуговує також таке порушення авторського права, як плагіат. Однією з найважливіших передумов поширення плагіату натеper є розвиток Інтернету, що спричиняє неконтрольований рух інформації, обсяги якої постійно збільшуються. Плагіатом вважається опублікування повністю або частково чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору. Плагіат вирізняється саме присвоєнням чужого авторства. У разі піратства, наприклад, може відбуватися розповсюдження чужих творів без дозволу автора, але ім'я справжнього автора не приховується [4, с. 18].

Якщо розглядати власне веб-сайти як об'єкти права інтелектуальної власності, то вищевказані правові прогалини можуть використовуватися задля влаштування масових порушень в Інтернеті, наприклад, кібератаки на захищені сервери з метою вилучення конфіденційної інформації, що може призвести до загрози національній безпеці держав тощо. Часто за такого виду порушень економічні мотиви переplітаються з політичними та інколи дуже важко прослідкувати, що ж є першопричиною конфлікту. У цьому контексті важливо звернути увагу й на те, що інформаційні технології стають небезпечним знаряддям і в руках терористичних та інших злочинних угруповань, наслідки від таких кібератак можуть призводити до справжніх соціальних колапсів.

На думку українського вченого В. Антипенко, цю проблему необхідно розглядати у комплексі соціально-політичних, економічних та культурних проблем держав третього світу. Як зазначає у своїй монографії В. Антипенко: «предметом глобального терористичного конфлікту, тобто тим, з приводу чого відбувається протистояння, є ресурси та контроль над ними, території, доступ до технологій, благ цивілізації» [5, с. 230].

Вирішенням проблем захисту об'єктів інтелектуальної власності в Інтернеті має стати, по-перше, спеціалізоване законодавче регулювання у державі. Тоді б автори не боялись таких негативних явищ, як плагіат, піратство, а електронні бібліотеки могли б повноправно працювати належним

чином, не ставлячи під загрозу чийсь права. У такому разі користувачі зможуть знаходити необхідну їм інформацію в зручний для них спосіб і не порушуючи закон, а автори будуть у спокої за свої авторські права. Порушення прав автора можуть бути пов'язані з порушенням його особистих немайнових або майнових авторських прав.

Проблема захисту авторського та суміжних прав в Інтернеті у наш час викликає все гостріший інтерес, оскільки досі не вироблено однозначної та єдиної для всіх держав позиції. І це не дивно, Інтернет як глобальна комп'ютерна мережа складається з менших комп'ютерних мереж, пов'язаних між собою, і є відносно новим засобом комунікації, який переживає етап бурхливого розвитку.

Цілком очевидно, що законодавство не завжди і не скрізь встигає за стрімким рухом нових технологій, а внаслідок цього виникає безліч задач, які ще очікують свого вирішення. Виходячи з глобального характеру мережі, переслідуючи мету захисту прав і свобод людини та подальшого розвитку світового інформаційного простору, цікавими, на нашу думку, є запропоновані О. Пастуховим такі способи вирішення наявних проблем у сфері захисту авторських прав у мережі Інтернет [6, с. 147]:

1. Використання цифрового підпису. Суть цифрового підпису полягає в тому, що він дає змогу ідентифікувати справжнього автора того чи іншого твору, тим самим знімаючи в контрагента будь-які сумніви про те, з ким він має справу.

2. Використання цифрових марок. Найпоширенішою є система так званих «цифрових водяних знаків», впроваджуваних у твори (тексти, графічні зображення тощо) у мережі. Їх перевага полягає в тому, що у разі звичайного візуального розгляду зображення користувач не бачить будь-яких закодованих позначень – значка копірайта (©), імені автора, року видання. Але потім під час застосування певного програмного засобу можна довести, що файли містять додаткову інформацію, що вказує на особу, яка її записала.

3. Обмеження доступу до матеріалів, що розміщені в мережі Інтернет. Наприклад, бази даних комерційних сайтів і деяких електронних бібліотек та архівів доступні тільки за попередню плату.

4. Методи криптографічного перетворення матеріалів, такі як шифрування, використання якого дає змогу обмежити або повністю виключити можливість копіювання творів (наприклад, система – SCMS, що дає змогу виготовити одну копію документа й унеможливило подальше копіювання цього примірника).

5. Створення веб-депозитаріїв, що дають змогу фіксувати об'єкти інтелектуальної власності у мережі Інтернет і закріплювати їх правовий статус.

6. Обмежена функціональність. За такого підходу власник авторського права надає користувачеві примірник твору, який має функціональні обмеження. Такий підхід є одним із шляхів впровадження в життя таких бізнес-моделей, як «спробуй перед тим, як купити» та «продавай поліпшені версії».

7. «Годинникова бомба». Аналогічно до прийому з функціональними обмеженнями за цього підходу власник авторських прав розповсюджує функціонально повноцінний об'єкт інтелектуальної власності, але встановлює дату, після якої доступ до нього буде неможливим. Один із варіантів такого підходу передбачає закриття продавцем доступу до твору після певної кількості користувань (наприклад, після перегляду комп'ютерного файлу 10 разів його неможливо буде більше продивитися).

Висновки. Наведені вище способи запобігання порушенням у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності в Інтернеті є перспективними, а деякі вже довели свою ефективність. Але вони не можуть бути повністю застосовані до всіх об'єктів інтелектуальної власності, а тому необхідно докласти максимум зусиль для ліквідації прогалин у законодавстві задля поліпшення регулювання сфери охорони й захисту інтелектуальної власності [7, с. 19].

Список літератури:

1. Денисюк М. Інтелектуальна власність та Інтернет: нові можливості чи нові проблеми? Інтелектуальна власність. 2013. № 6. С. 9–12.
2. Мельников М. Піратство як злочин у галузі авторського права і суміжних прав: погляд на проблему. Право України. 2013. № 4. С. 72–75.
3. Основи правової охорони інтелектуальної власності в Україні / За заг. ред. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. Київ, 2003. 236 с.
4. Гуменюк О., Арданов О. Плагіат та інші актуальні проблеми реалізації авторського права у діяльності засобів масової інформації. Інтелектуальна власність. 2015. № 5. С. 13–21.
5. Міжнародна кримінологія: досвід дослідження тероризму / В.Ф. Антипенко. Одеса: Фенікс, 2011. 317 с.
6. Пастухов О.М. Авторське право в Інтернеті. Київ, 2009. С. 144–159.
7. Галінська С. Існування електронних бібліотек в Україні: сучасність та перспективи. Інтелектуальна власність. 2013. № 11. С. 17–22.

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЗАЩИТЫ И ОХРАНЫ ПРАВ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ В СЕТИ ИНТЕРНЕТ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ ОБЩЕСТВА И СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Научная статья посвящена проблемам, связанным с нарушением прав на использование объектов интеллектуальной собственности в сети Интернет. Целью данной работы является анализ основных актуальных проблем в сфере охраны и защиты прав интеллектуальной собственности в Интернете. Поскольку всемирная сеть Интернет является общедоступным информационным пространством, который не имеет единого централизованного управления, единого собственника и обособленного имущества, именно этим ставит под угрозу авторские и смежные права. Судебная защита прав, нарушенных посредством использования Интернета, усложняется их анонимностью и техническими проблемами. Именно это создает возможности для избежания ответственности за нарушение авторского права.

Ключевые слова: защита права интеллектуальной собственности, компьютерные и сетевые технологии, плагиат, современные технологии, нарушения авторского права, незаконное копирование.

ACTUAL PROBLEMS OF PROTECTION AND DEFENCE OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS IN THE INTERNET IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION OF SOCIETY AND MODERN TECHNOLOGIES

The scientific article is devoted to the problems, which connected with infringement of the rights to use intellectual property objects in the Internet. The purpose of this work is to analyze the main current problems in the field of protection and defence of intellectual property rights in the Internet. The World Wide Web is a public information space that does not have a unified centralized management, a single owner and a separate property, it is precluding copyright and related rights. The judicial protection of the rights violated through the use of the Internet is complicated by their anonymity and technical complexity. This creates opportunities for avoiding liability for copyright infringement.

Key words: protection of intellectual property rights, computer and network technologies, plagiarism, modern technologies, infringement of copyright, illegal copying.